

- створення системи постійного державного моніторингу виконання фондовими біржами вимог щодо здійснення операцій з цінними паперами в режимі реального часу (онлайн);
- запровадження порядку широкого інформування громадян про їх права та можливості на фондовому ринку для інвестування особистих заощаджень».

ЛІТЕРАТУРА

1. Інформаційні системи оброблення інформації на фондовому ринку [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://study2.academy.sumy.ua>
2. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics>
3. Офіційний сайт Публічного акціонерного товариства «Українська біржа» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ux.ua/>
4. Офіційний сайт Публічного акціонерного товариства «Фондова біржа Першої фондової торговельної системи» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.pfts.com.ua/>
5. Офіційний сайт Варшавської фондової біржі (Warsaw Stock Exchange (WSE)) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.gpw.pl/>
6. Кужелев М.О. Основні тенденції та перспективи розвитку ринку корпоративних облігацій в Україні / М.О. Кужелев, Д.Б. Юрова // Моделювання регіональної економіки. Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ: Видавець Віктор Дяків, 2011. – № 2(18). – С. 146-154.
7. Програма розвитку фондового ринку на 2011 – 2015 роки схвалена рішенням НКЦПФР від 21.09.2010 року № 1478 [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.uфин.com.ua/konсерция/011.doc

*Л. О. Лігоненко,
доктор економічних наук, професор,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНЕ РОЗУМІННЯ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

Словосполучення «відновлення платоспроможності» з'явилося в лексиконі економістів та юристів України після внесення змін до Закону «Про банкрутство» та набуття ним чинної назви – Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [1]. З того часу дана термінологічна конструкція набула поширення в нормативній, учбовій літературі та консалтинговій діяльності.

Метою даного дослідження є проведення контентного аналізу термінологічної конструкції «відновлення платоспроможності», розкриття теоретичного розуміння її сутності, узагальнення існуючого в Україні практичного досвіду щодо проведення даної діяльності.

Безпосередньо в тексті Закону тлумачення словосполучення «відновлення платоспроможності» не дається, тільки визначається, що «неплатоспроможність – це неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності» [1].

Оскільки словосполучення «відновлення платоспроможності» є результатом синтезу (інтеграції) понять «відновлення» та «платоспроможність» для коректного розуміння його сутності необхідно розглянути сутність слів, що його утворили.

В українському нормативному полі поняття платоспроможність починаючи з середини 90-х років і до теперішнього часу трактується фактично однозначно: платоспроможність – це здатність позичальника своєчасно здійснювати розрахунки за всіма видами своїх зо-

бов'язань господарської діяльності [2]; платоспроможність – здатність юридичної чи фізичної особи своєчасно і повністю виконати свої платіжні зобов'язання [3]; платоспроможність (ліквідність) характеризує життєздатність, стійкість підприємства. Платоспроможністю (ліквідністю підприємства) – називається його спроможність здійснювати платежі наявними засобами, або такими, котрі безперервно поповнюються за рахунок його діяльності. [4]; платоспроможність – спроможність підприємства здійснювати платежі, розраховуватися з боргами в необхідному обсязі та в зазначений термін наявними у нього коштами або такими, які безперервно поповнюються за рахунок його діяльності [5].

В працях автора здійснено достатньо глибоке розкриття змісту цього поняття, його типології (виокремлення видів платоспроможності), інструментарію аналізу та забезпечення відновлення платоспроможності [6, 7]. В [7] представлена, на жаль, невтішна, статистика санації підприємств в Україні.

Термін «відновлення» в словниках тлумачиться як «возобновление, воскрешение, возрождение, исправление, оживление, освежение, реставрация-рос» [8]; повернення до початкового (попереднього) стану чи до нормального експлуатування, процес зміни чи ремонту окремих компонентів чи елементів технічних засобів із метою усунення виявлених пошкоджень; процес переведення об'єкта в працездатний стан із непрацездатного; подія, яка полягає в тому, що після усунення несправності об'єкт знову відновлює здатність виконувати потрібну функцію [9].

Тобто, відновлення платоспроможності можливо трактувати як повернення підприємства до стану платоспроможності, усунення ознак неплатоспроможності. Відповідно до цього визначення ми робимо висновок, що для того щоб відновити платоспроможність підприємства необхідно виконати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), термін яких настав, тобто боргів.

Перелік процедур, за допомогою яких забезпечення відновлення платоспроможності підприємства – боржника в процесі розгляду справи про банкрутство подається в Законі «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: розпорядження майном боржника; мирова угода; санація, ліквідація банкрута.

Як видно з переліку процедур, продовження нормальної господарської діяльності не є обов'язковим, судові форми відновлення платоспроможності орієнтовані виключно на інтереси кредитори, а отже оцінюють спроможність підприємства до генерування коштів саме для проведення розрахунків по борговій заборгованості.

Але розрахувавшись за своїми зобов'язаннями у підприємства може не залишитись коштів для подальшої операційної діяльності. Тому в досудовій ситуації відновлення платоспроможності підприємства, на наш погляд, слід трактувати більш розширено – не тільки спроможність здійснити розрахунок по борговим зобов'язанням, а й формування фінансових передумов для забезпечення подальшої нормальної операційної діяльності підприємства, тобто перехід до стану стійкої платоспроможності.

Потреба у відновленні платоспроможності, враховуючи існуючий стан українських підприємств, є достатньо поширеною та актуальною для багатьох підприємств, що обумовило виникнення та поширення спеціальної консалтингової послуги – «відновлення платоспроможності». Актуальність придбання даної послуги для українських підприємств виникає при наявності системних проблем з оплатою поточних зобов'язань, фінансуванню поточної діяльності, ймовірністю (або реальністю) агресивних дій кредиторів щодо захисту своїх прав та економічних інтересів, так і при загрозі появи таких проблем у майбутньому.

Слід зауважити, що ключовою фігурою на ринку консалтингу з питань відновлення платоспроможності в 2008-2012 рр. було державне підприємство «Державний центр з питань відновлення платоспроможності та банкрутства», який створено з метою впорядкування питань надання послуг відповідно до Законів України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» [10]. У його складі налічувалося 13 територіальних відділень, які були розміщені у найбільших областях України.

Основним призначення державної установи є виконання повноваження державної госпрозрахункової установи України з питань банкрутства та визначення порядку продажу активів у рахунок погашення податкового боргу. Другим напрямом діяльності державного підприємства є надання послуг щодо моніторингу діяльності суб'єктів господарювання з метою виявлення неплатоспроможних суб'єктів господарювання. Вартість такої послуги складала 201 грн. за перший та 99 грн. за кожний наступний інформаційний лист по одному суб'єкту господарювання. За результатами моніторингу замовнику (яким може бути будь-який сует господарювання, який зацікавлений в отриманні достовірної інформації видається інформаційний лист, що містить інформацію про наявність/відсутність провадження у справі про банкрутство суб'єктів господарювання або визнання їх банкрутами. Крім того державне підприємство проводить навчання та підвищення кваліфікації арбітражних керуючих, організують проведення конференцій, форумів та інших заходів, присвячених удосконаленню процедур банкрутства та санації в Україні.

На наш погляд, свою назву Державний центр з питань відновлення платоспроможності та банкрутства не виправдовував, що і стало однією з причин його ліквідації у 2012 р., оскільки суттєвої допомоги суб'єктам господарювання, які стикнулися з проблемою неплатоспроможності (власною чи боржників) його діяльність не приносив.

Аналіз консалтингових пропозицій комерційних структур з питань відновлення платоспроможності дозволяє констатувати, що найчастіше такі послуги пропонуються як суто юридичні. Тобто передбачають правовий супровід підприємств у веденні справ про банкрутство й здійснення досудових заходів щодо відновлення їхньої платоспроможності. Відповідно до [11] перелік таких послуг достатньо різноманітний: правовий супровід списання й реструктуризації заборгованості; розблокування рахунків і зняття арешту з майна клієнта; оздоровлення підприємства шляхом здійснення процедури санації; супровід процедур банкрутства (розпорядження майном, санація, підготовка світової угоди, ліквідація). В таблиці 1 наведено орієнтована вартість таких послуг.

Таблиця 1

Орієнтовна вартість послуг «відновлення платоспроможності»

Назва послуги	Орієнтовна вартість
1. Комплексний юридичний супровід	від 1 500 грн. .
2. Банкрутство та борги.	
2.1. Оцінка документів та юридичних можливостей впровадження процедур реструктуризації та/або списання	від 1 000 грн.
2.2. Реструктуризація боргів	від 2% від суми реструктуризації
2.3. Списання боргів	від 5% від суми реструктуризації
2.4. «Замороження» боргів : – розробка схеми; – досягнення результату	Від 2 000 грн. від 5% річних від суми боргу за кожен день «замороження»
2.5. Заведення підконтрольного кредитора	від 1% від суми
2.6. Послуги арбітражного керуючого	від 1 500 грн. на місяць
3. Стягнення дебіторської заборгованості	
3.1. Оцінка обставин, документів	від 500 грн.
3.2. Представництво в судах та у взаємовідносинах виконавчої служби	від 100 грн.
3.3. Повернення заборгованості	від 5% від суми
3.4. Укладення угоди про реструктуризацію чи досягнення іншого результату врегулювання	від 2% від суми

Ще більш широкий перелік послуг знаходимо в пропозиціях операторів консалтингу економічно-правового спрямування, зокрема:

1. юридичні послуги для власників (учасників) боржника з метою збереження бізнесу, шляхом представництва в справі про банкрутство, порушених по заявах кредиторів: складання

плану швидкого відновлення платоспроможності боржника; забезпечення збереження майна боржника; контроль за діями арбітражного керуючого; оскарження дій (бездіяльності) арбітражного керуючого; претензійно-позовна робота зі стягнення дебіторської заборгованості; пошук інвесторів; безпосереднє представництво в розгляді судом справи про банкрутство із застосуванням всіх передбачених законом процесуальних мір, спрямованих на захист інтересів клієнта; підготовка й висновок світової угоди; юридичний супровід процедури погашення заборгованості; припинення виробництва в справі про банкрутство; інших способах відновлення платоспроможності.

2. юридичні послуги для власників боржника з метою ліквідації юридичної особи у випадку неможливості її фінансового оздоровлення: формування кредиторської заборгованості; здійснення мер по стягненню заборгованості й супровід виконавчого впровадження в справі про банкрутство в господарських судах України за загальною та спрощеною процедурою; послуги арбітражного керуючого (на стадіях розпорядження майном, санації, ліквідації); юридичний супровід процедури призначення арбітражного керуючого; юридичний супровід ліквідації юридичної особи;

3. юридичні послуги для кредиторів з метою погашення дебіторської заборгованості: призначення арбітражного керуючого; супровід висновку мирової угоди; пошук інвесторів; порушенні виробництва в справі про банкрутство відносно боржника за загальною та спрощеною процедурами визнанні недійсними угод боржника пов'язаних з висновком його активів; аналіз хазяйновитої-господарчої-фінансово-господарської діяльності боржника з метою виявлення фіктивного банкрутства; звернення до правоохоронних органів із заявою про порушення кримінальної справи по факті фіктивного банкрутства;

4. консультації відносно заходів відновлення платоспроможності боржника: реструктуризація підприємства, перепрофілювання виробництва, закриття нерентабельних виробництв; відстрочка й (або) розстрочка платежів або прощення (списання) частини боргів, про що полягає світова угода; ліквідація дебіторської заборгованості; реструктуризація активів боржника; продаж частини майна боржника, зобов'язання інвестора про погашення боргу (частини боргу) боржника, зокрема шляхом переведення на нього боргу (частини боргу) і його відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань; продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу (для недержавних юридичних осіб); звільнення працівників боржника, які не можуть бути задіяні в процесі реалізації плану санації; інші способи відновлення платоспроможності боржника;

5. прийняття інших передбачених законодавством України заходів щодо погашення заборгованості в справі про банкрутство.

Достатньо цікавим є досвід створення у м.Харкові Агентства по відновленню платоспроможності [12] за рахунок інтеграції зусиль та досвіду фахівців і компаній різної спрямованості. Воєдино зведені зусилля майже десятка фірм і професіоналів. Це досвідчені арбітражні керуючі, адвокати, юристи господарники, оцінювачі, третейський суд, товарна біржа, банки, інвестори, фахівці з нерухомості, Державний центр із питань відновлення платоспроможності й банкрутства. Унікальність такого партнерства дозволяє знаходити ефективні рішення по відновленню платоспроможності клієнтів, серед яких підприємства, приватні підприємці, фінансові установи.

Фахівці Агентства провадять комплексний аналіз ситуації, розробляють і здійснюють послідовний і повний цикл заходів, результатом, яких є відновлення платоспроможності. Відновлення платоспроможності передбачає фінансовий аналіз клієнта, робота з його податковим тягарем, стягнення дебіторської заборгованості, при потребі – рефінансування зобов'язань клієнта, підбор вигідної пропозиції від інвестора, продаж бізнесу в цілому і багато чого іншого, що в сукупності забезпечує захист клієнта в усіх напрямках.

Одним з основних напрямків діяльності Агентства є підготовка й проведення переговорів із кредиторами або боржниками, оскільки будь-які домовленості між ними – це компроміс їх інтересів та потреб, які зацікавлені в розв'язанні конфлікту(проблеми неплатоспроможності) мирним шляхом. Агентство вже має достатньо позитивний досвід проведення процедур банкрутства, у яких немає незадоволених сторін, а зобов'язання боржника – погашаються повністю, укладання мирових угод між кредиторами та боржником.

Найбільш цікавою та змістовною, з орієнтацією перш за все на фінансово-економічні передумови та наслідки є, на наш погляд, консалтингова пропозиція компаній Desonn Partners [13] та East Way Group [14]. Відновлення платоспроможності розглядається ними як проект. Такий підхід є цілком виправданим, оскільки сукупність дій та заходів, яка пропонується в повному обсязі відповідає усім ознакам проекту.

Основними завданнями проекту є: 1) відновлення поточної платоспроможності бізнесу; 2) запобігання втрати платоспроможності в майбутньому. Ці завдання можуть розглядати як альтернативні (залежно від фінансового стану підприємства та гостроти проблеми неплатоспроможності), або як доповнюючі (досягнення завдання 1 обумовлює доцільність закріплення (стабілізацію) стану підприємства, тобто актуалізацію завдання 2).

Для досягнення завдань відновлення (запобігання втрати) платоспроможності консультанти Desonn Partners разом з командою проекту з боку Клієнта здійснюють наступні види робіт: 1) вивчення поточного стану компанії; 2) складання плану оперативних заходів щодо відновлення платоспроможності; 3) оптимізація витрат компанії; 4) проведення заходів щодо реструктуризації кредиторської заборгованості; 5) проведення заходів щодо повернення дебіторської заборгованості; 6) юридичний супровід претензійно-позовної роботи; 7) коректування політики продажів і закупівель у частині відстрочки платежів; 8) коректування планів інвестиційних проектів; 9) розпродаж зайвих запасів, непрофільних активів; 10) складання короткострокового бюджету руху грошових коштів; 11) реалізація інших короткострокових заходів щодо відновлення платоспроможності; 12) складання плану довгострокових заходів спрямованих на підвищення ефективності бізнесу в нових умовах.

З точки зору послідовності реалізації сукупність дій по досягненню завдань проекту відповідно до концепції проектного менеджменту можна представити наступним чином.

1 етап – підготовчий (1 тиждень). На даному етапі з керівництвом підприємства-замовника узгоджується мета проекту, визначаються члени команди проекту з боку підприємства, розробляється план реалізації проекту.

2 етап – діагностика підприємства-замовника проекту (2-3 тижні). На даному етапі консультанти проводять інтерв'ю із власниками й топ-менеджерами, аналізують дані підприємства й виявляють ключові проблеми платоспроможності бізнесу в короткостроковій і довгостроковій перспективі.

В процесі діагностування проводиться поглиблений аналіз: зобов'язань компанії перед фінансовими організаціями; кредиторської й дебіторської заборгованості постачальників і клієнтів; руху грошових коштів за 6 місяців; динаміки товарно-матеріальних запасів за 6 місяців; структури витрат за 6 місяців; ступеня завершеності інвестиційних проектів.

3 етап – складання плану заходів щодо відновлення платоспроможності (2-3 тижні). Цей план містить три взаємопов'язані розділи: 1) план оперативних заходів щодо відновлення платоспроможності; 2) короткостроковий бюджет руху грошових коштів; 3) план довгострокових заходів щодо підвищення ефективності діяльності.

План оперативних заходів щодо відновлення платоспроможності (з визначенням строків реалізації й відповідальних осіб) розробляється на основі висновків проведеної діагностики, які розглядаються та обговорюються на робочих зборах проектної команди. План включає дії по таких напрямках оптимізації: кредиторська й дебіторська заборгованість, запаси, інвестиції.

З урахуванням розробленого плану оперативних заходів щодо відновлення платоспроможності розробляється короткостроковий бюджет руху грошових коштів у розрізі трьох видів діяльності: операційної, інвестиційної й фінансової. План руху грошових коштів по операційній діяльності передбачає всі виплати постачальникам відповідно до плану реструктуризації заборгованості. Платежі по інвестиційній діяльності складаються виходячи із затверджених керівництвом заходів щодо завершення інвестиційних проектів. Виплати по фінансовій діяльності розроблюються згідно пропозицій щодо реструктуризації заборгованості по кредитах.

План довгострокових заходів щодо підвищення ефективності діяльності, як правило, включає дії по таких напрямках як: оптимізація структури продажів і каналів збуту, подальше скорочення витрат, підвищення ефективності використання основних засобів, оптиміза-

ція організаційної структури, реорганізація компанії, залучення додаткового фінансування. Саме завдяки реалізації положень(заходів) цього плану закріплюється успіх, досягнутий завдяки реалізації оперативних заходів та забезпечується досягнення завдання запобігання втрати платоспроможності.

4 етап – реалізація заходів щодо плану відновлення платоспроможності. Реалізація заходів плану відновлення платоспроможності проводиться безпосередньо членами команди підприємства-замовника, тобто його спеціалістами, під наглядом консультантів.

На даному етапі реалізації проекту компанія Desonn Partners проводить щотижневий контроль виконання плану оперативних заходів і короткострокового бюджету руху грошових коштів. При потребі, вносяться поточні коректування в попередньо розроблені документи.

Фахівці компанії також надаються юридичні послуги, які необхідні для реалізації окремих заходів, наприклад, послуги із супроводу претензійно-позовної роботи з дебіторською заборгованістю; проведення реорганізації бізнесу, залучення інвестора, в тому числі іноземного.

Висновки. Проведений нами моніторинг ринку консалтингових послуг України з питань відновлення платоспроможності засвідчив наявність як спрощеного, так і достатньо професіонального підходу до їх надання. Кращі наявні практики повністю відповідають як нормативному тлумаченню сутності даного поняття, так і рекомендаціям науковців. Безперечно, у майбутньому попитом на ринку будуть користуватися послуги тих консалтингових структур, які будуть забезпечувати належну ефективність своїх послуг при оптимальному співвідношенні «ціна-якість». Індикаторами такої ефективності слугуватимуть ступінь досягнення цілей та завдань консалтингу, коефіцієнт реалізації економічних інтересів замовників, конкретні кінцеві результати, досягнуті завдяки допомозі консультантів, у вигляді збережених або вивільнених коштів та інших активів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визначення його банкрутом» від 18.01.2001 №2238-III (зі змінами та доповненнями) //Електронний ресурс. Доступно з <www.zakon.rada.gov.ua>
2. Про кредитування: Положення НБУ № 246 від 28.09.95 р. (зі змінами та доповненнями) //Електронний ресурс. Доступно з <www.rada.gov.ua>
3. Інструкція про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків: Постанова НБУ № 141 від 14.04.98. (зі змінами та доповненнями) //Електронний ресурс. Доступно з <www.rada.gov.ua>
4. Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємства та організацій: Лист ДПА №759/10/20-2117 від 27.01.98 р. // Галицькі контракти. – 1999. – № 4.
5. Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. – Наказ міністерства економіки України від 26 жовтня 2010 року N 1361// Електронний ресурс. Доступно < www.me.gov.ua > .
6. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: Підручник. / Л.О. Лігоненко – К.: КНТЕУ, 2005. –824 с.
7. Лігоненко Л.О. Банкрутство та санація суб'єктів господарювання в Україні: монографія/ Л.О.Лігоненко, О.О.Хіленко, І.І.Дянков; за ред.Л.О.Лігоненко.-К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т 2011.-348с.
8. Тлумачний словник// <http://enc-dic.com/synonym/Vosstanovlenie-9750.html>
9. Правова система НАУ. Словник законодавчих термінів// Електронний ресурс. Доступно з <<http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.16403.0>>
10. Наказ Міністерства економіки України «Про створення Державного центру з питань відновлення платоспроможності та банкрутства «№ 912 від 25.12.2008 // Електронний ресурс. Доступно з < http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME08915.html / >
11. Інформація про послуги компанії L.I.Group // Електронний ресурс. Доступно з < <http://aupd.org/forum/viewtopic.php?p=366>

12. Сайт Агентства по відновленню платоспроможності (г.Харьков) // Електронний ресурс. Доступно з <<http://www.snovavdele.com>>
13. Сайт компанії Desonn Partners. Відновлення платоспроможності компанії// Електронний ресурс. Доступно з <<http://www.desonn.com.ua> >
14. Сайт компанії East Way Group. Восстановление платежеспособности // Електронний ресурс. Доступно з < <http://www.eastwaygroup.eu/ru/bosstanovlenie-platezhesposobnosti/>>

В. В. Липчук,
доктор економічних наук, професор,
Львівський національний аграрний університет

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ АГРАРНОЇ СТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Свобода розвитку світового сільського господарства постійно обмежується, а все в більшій мірі регулюється глобалізаційними економічними, політичними і природними процесами. Вітчизняний аграрний сектор в останні роки теж формувався під впливом багатьох зовнішніх передумов, серед яких основними треба визнати:

- 1) втрата позицій на зовнішніх ринках сільськогосподарської продукції, зокрема країн СНД;
- 2) швидке зростання конкуренції зарубіжних ринків за рахунок офіційного і неофіційного імпорту;
- 3) слабка перспектива виходу на зарубіжні ринки через не достатню інтегрованість України в економічні і торговельні структури;
- 4) глобальна фінансова криза, яка особливо відчутна в слабоінтегрованих країнах.

Дальший розвиток сільському господарстві України визначатиметься як внутрішніми передумовами і особливостями, загальнонаціональними тенденціями, так і глобалізаційними процесами. Особливий вплив на подальший розвиток аграрного сектора матимуть глобалізаційні процеси, зокрема: динамічне зростання попиту на продовольство і зміни в структурі споживання, вища нестабільність цін на продовольство і коливання пропозиції, зростання витрат виробництва (передусім із-за високих цін на енергоносії), а також зміни в природному середовищі і кліматі.

Глобальний попит на сільськогосподарську продукцію детермінований передусім демографічними процесами і зростанням попиту на продовольство та корми. Зміни в структурі попиту зумовлені темпами економічного зростання, урбанізацією і розвитком ринку біопалива. За даними ООН в 2050 році населення світу збільшиться до 9 млрд. осіб. Вирішення проблеми голоду залишається одним з ключових викликів ХХІ століття. У 2008-2011 роках в результаті глобальної економічної кризи число голодуючих різко збільшилося. Згідно FAO в 2010 році кількість голодуючих у світі складала 924 млн осіб [2]. Однак, згідно даним Всесвітньої Продовольчої організації сьогодні у світі виробляється в півтора рази більше продовольства, ніж потрібно, щоб забезпечити кожній особі на Землі необхідний споживчий раціон [3]. Проблема в іншому – в продовольчій доступності. Згідно оцінок ООН і Всесвітнього Банку 2,8 млрд осіб (понад дві п'ятіх популяції Землі) – живе за менш ніж 2 долари щодня, а 1,2 млрд. осіб знаходиться в ситуації «крайньої бідності», тобто живе за менш ніж один долар щодня [5].

В дальшому розвитку світового сільського господарства доцільно очікувати ряд тенденцій. Так, прогнозоване зростання споживання продовольства буде пов'язане з дальшою зміною його структури. Зокрема, цілком очікуваним є зменшення споживання хліба і хлібобулочних виробів, однак виробництво зерна, з огляду на потреби в кормах і біопаливі, зростатиме. Достатньо прогнозованим є зростання продуктів тваринного походження (молоко, м'ясо, яйця), а також рослинної олії і цукру.

Сільське господарство як сектор, в якому умови наближені до досконалої конкуренції все в більшій мірі наражається на ефекти оточуючих його ринків, які стають щораз більше